Denial (Mick Jackson)

Mick Jackson. Denial (Le procès du siècle)

Gorik de Henau

Édition électronique

URL : <https://journals.openedition.org/temoigner/6225>

DOI : 10.4000/temoigner.6225

ISSN : 2506-6390

Cet article est une traduction de :

Mick Jackson. *Denial (Le procès du siècle)* - URL : <https://journals.openedition.org/temoigner/6170> [fr]

Éditeur :

Éditions du Centre d'études et de documentation Mémoire d'Auschwitz, Éditions Kimé

Édition imprimée

Date de publication : 1 octobre 2017

Pagination : 12-15

ISBN : 978-2-930953-01-4

ISSN : 2031-4183

Référence électronique

Gorik de Henau, «*Denial* (Mick Jackson)», *Témoigner. Entre histoire et mémoire* [Online], 125 | 2017, Online op 24 décembre 2021, geraadpleegd op 03 février 2022. URL: <http://journals.openedition.org/temoigner/6225> ; DOI: <https://doi.org/10.4000/temoigner.6225>

DENIAL (MICK JACKSON)

FILM Om de zoveel tijd steekt het monster van de Shoah-ontkenning weer de kop op. Van alle negationisten is David Irving wellicht de beruchtste. In 1996 spande hij een proces aan tegen Deborah Lipstadt en haar uitgever. Het zou het hoogtepunt van zijn roem worden en tegelijk het begin van zijn ondergang. Een en ander is het onderwerp van de film *Denial*.

Eerst even de feiten op een rijtje. De Engelse publicist David Irving maakte naam met een reeks historische werken over de Tweede Wereldoorlog. Sommige daarvan, bijvoorbeeld *The Mare's Nest* (1964, over het Duitse V-wapenprogramma), werden geprezen voor hun bijdrage aan de geschiedschrijving over de wereldbrand en voor de grondige feitenkennis van de auteur. Maar tegelijk toonde Irving een groeiende neiging tot revisionisme en vergoelijking van de nazi-ideologie, onder meer in *Hitler's War* (1977). Om die reden werd hij met de nek aangekeken door de overgrote meerderheid van de academische wereld. Toen Deborah Lipstadt, een Amerikaanse historica en Shoah-specialist, Irving in haar boek *Denying the Holocaust* (1993) een Shoah-ontkenner noemde, zag hij zijn kans schoon. Hij daagde Lipstadt en haar Engelse uitgever Penguin Books voor het Britse gerecht vanwege laster en eerroof. In april 2000 oordeelde de rechter de aanklacht ongegrond en ook zijn beroep van een jaar later werd verworpen. Irving verspeelde het weinige krediet waarover hij nog beschikte, ook letterlijk, want toen hij de gerechtskosten niet kon betalen ging hij failliet.

Hoe maak je daar nu een speelfilm van voor een groot publiek? *Denial* is in de eerste plaats een klassiek gerechtsdrama, met de voor- en nadelen van het

genre. Positief is alvast dat je via dit format een moeilijk onderwerp nuchter kunt benaderen en de diverse argumenten op een rijtje zetten, zodat de onbeslagen toeschouwer als het ware een stoomcursus krijgt aangeboden. Het heldere scenario van de Britse toneelauteur David Hare beantwoordt daar volledig aan. Een funest aspect van deze werkwijze is wel dat de hele onderneming iets didactisch en artificieels krijgt. Zoals gebruikelijk in dit soort films worden de verschillende aspecten van de problematiek verbonden met afzonderlijke personages. Deborah Lipstadt (vertolkt door Rachel Weisz) staat voor kwetsbare emotie en empathie. Zoals vertolkt door Timothy Spall is David Irving een mediageile manipulator van de feiten. Advocaat van de verdediging Richard Rampton (Tom Wilkinson) is de meedogenloze strateeg die van zijn hart een steen maakt voor het welslagen van het proces. Juridisch adviseur Anthony Julius (Andrew Scott) is dan weer het kille, berekenende intellect dat de grote lijnen van de verdedigingsstrategie uitzet. Om mogelijke kritiek voor te zijn werden alle dialogen in de rechtbankscènes

© Entertainment One

© Entertainment One

woordelijk overgenomen uit het proces-verbaal van het proces.

Meer dan eens botst het Amerikaanse temperament van Lipstadt (opkomen voor je waarden, de grote principes verdedigen) met de nuchtere, pragmatische aanpak van de Britten (het resultaat voor ogen houden). Er wordt ook veel komische nadruk gelegd op het feit dat Lipstadt het Britse rechtssysteem niet altijd goed begrijpt. Bij een onverwachte wending in het proces zegt ze zelfs letterlijk: *'What the fuck just happened?'* Belangrijk voor een goed begrip van de rechtsgang is een essentieel kenmerk van het Engelse juridische systeem, namelijk dat de bewijslast bij de verdediging ligt. In landen als België en de Verenigde Staten geldt een vermoeden van onschuld tot bewijs van het tegendeel; de aanklager moet zijn stelling bewijzen. In Engeland en Wales wordt uitgegaan van een vermoeden van schuld en moet de verdediger de stelling van de aanklager ontkrachten. De rechtszaak vindt plaats in de High Court of Justice in Westminster, een van de hoogste Engelse rechtbanken. In de film wordt die

plek voorgesteld als een kathedraalachtige tempel van de rechtspraak, waar de overdonderde Lipstadt naar binnen gaat als een peuter in een snoepwinkel.

Een ander nadeel van de dramatische aanpak is dat Lipstadt, om wie toch alles draait, als klankbord voor de andere personages fungeert en de gebeurtenissen grotendeels ondergaat. Alleen voor en na het proces wordt ze een handelend personage met een eigen persoonlijkheid; tijdens de rechtsgang moet ze, met opgedrongen Britse *'stiff upper lip'*, haar opinies en emoties voor zich houden. Hierop wordt gezinspeeld in de gelaagde titel *Denial*, want het feit dat Lipstadt op vraag van haar advocaten stom blijft, is een tweede vorm van ontkenning, naast de voor de hand liggende ontkenning van de Shoah. Ze treedt niet op als getuige en evenmin krijgen Shoah-overlevenden de kans om te getuigen, uit vrees voor Irvings sensatiebeluste, manipulatieve gedrag. Irving wordt ontmaskerd als iemand die de feiten selecteert en naar zijn hand zet op basis van een vooringenomen standpunt, een houding die haaks staat op de wetenschappelijke objectiviteit ●●●

... die hij beweert na te streven. Zijn partijdigheid komt aan het licht tijdens de confrontatie met een reeks getuigen: de geschiedkundigen Richard J. Evans, Peter Longrich en Christopher Browning (stuk voor stuk deskundigen betreffende het Derde Rijk en/of de Shoah) en de architectuurhistoricus Robert Jan van Pelt. Uit Irvings houding tijdens het proces blijkt het krampachtige verlangen ernstig te worden genomen door de academische wereld, een vorm van minderwaardigheidscomplex die mogelijk is ingegeven door zijn *Vatersuche*. Irvings vader diende tijdens de Tweede Wereldoorlog voor de Britse marine, maar nadat zijn schip werd getorpedeerd verbrak hij alle contact met zijn gezin; Irving was toen vier jaar oud.

Ook Auschwitz, als universeel symbool van de Shoah en de moorddadige nazi-ideologie, komt aan bod, want bij wijze van voorbereiding gaat het verdedigingsteam er op *fact-finding mission*. Het complex wordt apart in beeld gebracht, namelijk in een winters, mistigsneeuwlandschap waaruit bijna alle kleur is weggefilterd. Opvallend is dat Auschwitz en Birkenau,

twee aparte (zij het dicht bij elkaar gelegen kampen), in deze sequentie als één geheel worden voorgesteld. De makers gaan er blijkbaar van uit dat je de zaken voor de toeschouwer niet te ingewikkeld mag maken. Als Lipstadt tijdens het bezoek opwerpt dat Rampton te snel over het leed van de slachtoffers heen stapt, antwoordt een van de leden van het juridische team: *It's not about memorializing, it's about forensics.*

Er zijn al heel wat films gedraaid over de Shoah, maar films over Shoah-gerelateerde rechtszaken zijn relatief schaars. De bekendste is de Amerikaanse superproductie *Judgment at Nuremberg* (Stanley Kramer, 1961) over het *Juristenprozess* in 1947 tegen juridische kopstukken van het naziregime. Met een hele reeks toenmalige sterren werd getracht een beeld te schetsen van de rechtsgang, waarbij de nadruk lag op de humanitaire betekenis en de emotionele impact, al hadden het gebruik van zwart-wit en het inlassen van authentieke archiefbeelden een objectiverende invloed. Pas rond de eeuwwisseling was er op filmvlak vernieuwde belangstelling voor de thematiek. Met

Un spécialiste (1999) draaide de Israëlische cineast Eyal Sivan een documentaire over het proces tegen Adolf Eichmann, het logistieke brein achter de deportatie van de Europese Joden, waarin hij voor een verhoogd effect gebruik maakte van fictietechnieken (doorgedreven manipulatie van beeld en geluid). In de Amerikaanse miniserie *Nuremberg* (2000) werd de opzet van de hoger genoemde speelfilm uit 1961 nog eens dunnetjes overgedaan. In de Duits-Amerikaanse fictiefilm *The Reader* (Stephen Daldry, 2008), naar de internationale bestseller *Der Vorleser* van Bernhard Schlink, beseft een advocaat dat de vrouw met wie hij als tiener na de oorlog een verhouding had, terechtstaat als nazimisdadiger. De door waargebeurde feiten geïnspireerde Duitse speelfilm *Im Labyrinth des Schweigens* (Giulio Ricciarelli, 2014) gaat over een jonge openbare aanklager in het Duitsland van het Wirtschaftswunder. Hij wordt geconfronteerd met onwil en tegenwerking in zijn pogingen om voormalige oorlogsmisdaggers voor het gerecht te brengen, wat uiteindelijk zou leiden tot de Auschwitz-processen in Frankfurt (1963-1968). En in *Der Staat gegen Fritz Bauer* (Lars Kraume, 2015), ook weer een Duits docudrama, tracht de Frankfurtse procureur-generaal Adolf Eichmann in Duitsland te laten berechten, waarbij zijn tegenstanders zijn homoseksuele geaardheid tegen hem gebruiken.

Films over Shoah-ontkenning zijn op één hand te tellen. De Amerikaanse documentarist Errol Morris draaide *Mr. Death: The Rise and Fall of Fred A. Leuchter, Jr.*, over de auteur van het pseudowetenschappelijke Leuchter-verslag; Shoah-ontkenners grepen vaak naar dit document terug, tot het finaal werd ontkracht. De Amerikaanse televisiefilm *Never Forget* (1991) is een dramatisering van het proces dat de Shoah-overlevende Mel Mermelstein aanspande tegen het negationistische Institute for Historical Review. *Denial* is de eerste bioscoopfilm over het onderwerp. De regie is van de degelijke, maar weinig oorspronkelijke cineast Mick Jackson, die vooral voor televisie heeft gewerkt. Op het grote scherm is hij bekend van *The Bodyguard* en *L.A. Story*. Het is een grotendeels Engelse productie, met een Engelse regisseur, scenarist en technische

ploeg. Ook de volledige cast is Engels, inclusief Rachel Weisz, die Lipstadt vertolkt met een dik aangezet New Yorks accent. De actrice is zelf Joods en dus is de hele onderneming voor haar niet vrijblijvend, al heeft ze in het verleden nooit echt een punt gemaakt van haar afkomst.

Blijft de belangrijkste vraag: waarom nu? Waarom anno 2016 een film draaien over een proces tegen een tweederangsfiguur? Het antwoord is eenvoudig: omdat elke generatie zijn eigen ontkenners telt, en omdat hun ongelijk keer op keer moet worden bewezen. Want *'history will teach us nothing'*, zoals Sting in 1987 zong op het album... *Nothing Like the Sun*, en het monster moet steeds opnieuw worden onthoofd. ■

Goik de Henau

→ Meer weten

◆ *Denial* van Mick Jackson (2016)
Met: Rachel Weisz (Deborah Lipstadt), Tom Wilkinson (Richard Rampton), Timothy Spall (David Irving) e.a. – 110 minuten.

→ Bibliografie

◆ Wikipedia, lemma over het proces 'David Irving v Penguin Books and Deborah Lipstadt', https://en.wikipedia.org/wiki/Irving_v_Penguin_Books_Ltd (geraadpleegd 24 augustus 2017).
◆ Entertainment One, *Denial*. Persmap, s.l., 2017.